

עולם ההלכה

מכון סמיכה
ניגיש ככל אחד
נוכח החכמה

גיליון ט"ז | שבת קודש פ' יתרו | י"ז שבט תשפ"ה

עולם השבת
 Rabbi Yitzchak Sultan Maggid Shuir, Curriculum Developer.

עולם השבת
 הרב אלי' ח.י. פולטורק

Pot covers and Teapots

Rav Moshe Feinstein held that one cannot use the pot cover of a soup pot to strain the soup through the opening, keeping the vegetable or noodles behind, even if he desires the soup, because he is using a utensil to select the desired soup.[1]

Chazon Ish[2] writes that tea leaves mixed into tea in a teapot can be separated by being poured through a slotted spout of the teapot.[3] Ketzos Hashulchan[4] and Rav Shlomo Zalman Auerbach[5] were lenient as well because they hold that any kli that is designated for immediate consumption after the borer isn't a kli borer. So too, the teapot is always used for borer before immediate consumption and is permitted. However, some poskim, including the Rav of Debreczin zt"l, disagree and maintain that one cannot use a teapot with a slotted spout.[6]

הבאר משה מדעברעצין בצגעריותו האם החטיב סופר

However, everyone agrees that it is permitted to pour the tea through the teapot's slotted spout if the tea leaves have settled on the bottom of the teapot and one pours slowly, as long as one leaves some tea at the bottom.[7]

[1] Halachos of Shabbos [Borer fn. 241] quoting Rav Moshe Feinstein zt"l. Rav Shlomo Zalman Auerbach zt"l [Shemiras Shabbos K'hilchasah [ch. 3 fn. 176]] and Rav Elyashiv zt"l agree. Ayil Meshulash [ch. 7 fn. 103] and Orchos Shabbos [1:3:76] agree. However, Orchos Shabbos [v. 1 ch. 3 fn. 83] quotes Rav Shmuel Auerbach zt"l who held that it is not a kli borer and is just a way of avoiding getting one's hands dirty.
 [2] 53 s.v. Min ha'amur.
 [3] Ayil Meshulash [ch. 7 fn. 84] explains that Chazon Ish's reason is that since the teapot was made to pour tea and not to separate between the tea leaves and the tea, it is not a kli borer. Rav Chaim Kanievsky [Taama D'kra n. 41, cited by Orchos Shabbos v. 1 ch. 3 fn. 86] testifies that in practice they were lenient in Chazon Ish's home. Rav Ovadia Yosef [Yachava Daas 2:51] is also lenient and his reason is that he writes that most people would not care if the tea leaves got into their tea. In that case, it is permitted to strain out the leaves based on se'if yud.
 [4] 125 Badei Hashulchan 21.
 [5] Shemiras Shabbos K'hilchasah [ch. 3 fn. 140]
 [6] Piskei Shabbos vol 3 page 10. Kaf Hachaim [319:113] also seems to forbid this type of teapot. Orchos Shabbos [v. 1 ch. 3 fn. 85] quotes Rav Shmuel Auerbach as forbidding because the theories which do not consider it a kli borer have no basis.
 [7] Ayil Meshulash [7:30] and Orchos Shabbos [1:3:77] based on se'if yud daled.

כול מן התערובת, היה צריך לאכול מיד אחרי שברר מין א', ולא להתחיל שוב בברירה, ומכיוון שהתחיל לברר את המין הב' לפני שאכל את הא' הוכיח סופו על תחילתו שחשב את הראשון לפסולת, והוא רוצה לאכול את השני, ודינו בראשון כבורר פסמת"א שמתחייב אפי' אוכל מיד..."

אך במלאכת בורר (ס"ח ס"ק ט"ו) מבאר האג"ט את התוספתא באופן אחר ומאריך בזה כדי ה' הטובה עליו, ומסיק שבב' מיני אוכלין, כשאינו מעדיף א' מהם גרע טפי (ו), שכל אחד נחשב אוכל אבל כל א' נחשב גם לפסולת לגבי המין האחר. ועפ"י ס"ל (נגד תה"ד סי' נ"ז) שכשבא בבורר ורוצה לאכול מין א' אלאחר ומין ב' בין הערביים, אסור להפריד אותם, (שהרי לגבי המין שרוצה לאכול בין הערביים הוא תרי ריעותא, חד דבורר פסמ"א, וב' דבורר אלאחר זמן), ומביא ב' ראיות לזה: (א) דאי לא נימא הכי, הא דלבו ביום היכי משכחת לה? (וב' מאי שנא ב' מיני אוכל, ליאסר בחד מינא נמי (כשיטת הט"ז)? ויש להאריך להתפלפל בדברים אלו שהם ערבים לחיך, אך כשנדייק בדברי רבינו בס"ה, נראה שסורו ב' הקשויות, וממילא שוב אין ראיה לחידושו של האג"ט: במה דברים אמורים שמתור לברור אוכל מאוכל כשהכל מין אחד אבל הם היו לפניו שני מיני אוכלים מעורבים ורוצה לברור לאכול אחד מהם לאלתר ולהניח השני לאכול לאחר זמן הרי אותו המין שרוצה לאכול לאלתר נקרא אוכל והשני חשוב כפסולת

בורר במיין אוכל מתוך אוכל כשאינו צריך לאחד מהם או שצריך לשניהם

בגליון הפרשת בא כתב הר"ה ג' ר' יצחק סולטן שליט"א בטוב טעם בנוגע למיין סכו"ם, שהביא סתימת פוסקי זממנו (למעט הגרעי"י[2]) לאסור ע"פ שיטת הביה"ל והאופנים השונים שהתירו והדעות בזה, אך לא נכנס לעובי הקורה לחקור מקור איסור זה ואם אמנם אסור הדבר לפי שוע"ר. וכבר מילתי' אמורה לבעל הפרמ"ג ש"סוגיא זו עמיקתא ולהדיט כמוני עמוק עמוק ואבאר כפי חילי בעזה"י" (ראש יוסף שבת ע"ד ע"א), ואנן מה נענה אבתרי'. ואהיה כדן לפני החכמים, וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

נהה יסוד דין זה הוא במחלוקת הפמ"ג (משב"ז שי"ט סק"ב) והביה"ל (סע' ג' בד"ה היו) באם מותר להפריד ב' מיני אוכל כשאינו רוצה כרגע באף א' מהם, שהפמ"ג מתיר, והביה"ל אסור, ודוחה ראית הפמ"ג ומביא ראיה לדבריו מהרמב"ם[3] ומסיק מהרמב"ם ס"ל לאיסור ולכן יש לאסור מחשש חטאת. ובאמת, הפרמ"ג עצמו (בראש יוסף) וכן עוד אחרונים פירשו ברמב"ם ובמחבר דס"ל דעצם הפרדת ב' מינים היו בורר ואין צורך לאוכל ופסולת, והגם דאיכא דרכא אחריני בהבנת הרמב"ם בנו"כ, אך לא נרחיב בזה מכיון שכל ישראל יוצאים ביד רמ"א ואנן בכ"מ באתרא דרב אנן וכפי שנראה, הרמ"א וכ"ק אדה"ז קיי"ל כתוס' ולא כהרמב"ם.[4]

לשיטת התוס' בשם ר"ח וסיעתו, שאחריהם נמשך הרמ"א (כמוכח מזה שמגיהה בדברי המחבר בס"י שי"ט סע' ג': "היו לפניו שני מיני אוכלים מערבים, בורר אחד מאחד ומניח השני כדי לאכל מיד.") ואדה"ז, הוא תלוי באוכל ופסולת דווקא.[5] ומנ"ל שיש לחשוש גם לשיטת הרמב"ם או הירושלמי בזה? אך דע עקא, שרוב פוסקי זמננו נמשכו אחרי הביה"ל, שמחמיר לחשוש גם לדעת הרמב"ם (כפי הבנתו) וגם לדעת תוספות, אך לנו, דבכל מקום באתרא דרב אנן, נוגע אם זה מתאים לשיטת אדה"ז.

איברא, הגר"ד טברדוביץ' שליט"א כתב באהלי שם ח"ח עמ' ר"ה שמדברי אדה"ז בשי"ט סע' ה' משמע כדברי הביה"ל, שהרי בבורר בשני מיני אוכלין, אף שמתור לברור את מה שרוצה לאכול לאלתר, אך אם בורר ומניחו לאכול לאחר זמן אפילו בו ביום חייב". אך לענ"ד ובמחכת"ר, דבריו מרפסין איגרא, שהרי מדובר שכשרוצה בא' מהמינים ולא במין הב', אלא שרוצה להכינו לסעודה אחרת, ובפמ"ג קאי אדהיכא דרוצה בשניהם, רק שדעתו להניחם אלאחר זמן, ומשום איזה טעם שיהיה, רוצה שיהיו נפרדים ולא מעורבים, שבזה אין אוכל ופסולת כלל, וגם י"ל שאין בזה שום תיקון.

ובכלל, אין זה חידוש של אדה"ז, שהרי בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) מצינו מחלוקת בזה בין חזקיה ורבי יוחנן, ונפסקה הלכה כחזקיה דחייב, וכן מפורש בר"ף, רמב"ם (אלא שבב"י מחלק בזמן שהיה שאסור לשיטת הרמב"ם, ואכ"מ), ר"ח, תוס', רא"ש, מאירי, טור, שו"ע, מג"א, וכו', וכמעט לא מצינו מי שיהלוק על זה (אלא שהבינו הרבה בתוס' (שבת ע"ד). שפירש כוונת רש"י שבב' מיני אוכלין ליכא איסור בורר, אבל יש שפירשו בא' רש"י אחרת מהבנת תוס' ברש"י[6]. עכ"פ, ברור שהפמ"ג אינו סותר את כל הני ברבני דאסור בירור בב' מיני אוכל כשרוצה בא' מהם, וכזה שאדה"ז מביא דין זה, פשוט שאין שום ראיה דלא ס"ל כהפמ"ג.

ולענ"ד, הרי איפכא מסתברא, שמדברי אדה"ז בסע' ה' (ה' שרוצה לברור לאכול א' מהם ולהניח השני") וסע' ח' (ה' שרוצה לברור מין א' מחבירו כדי להשתמש בו") נראה ברור דלא ס"ל כשיטת הביה"ל, דמשמעות לשונו הזהב הוא דרק כשרוצה בא' מהמינים ולא במינים (האחרים) נקרא בורר, אך למיין ב' מינים סתם, אין בזה איסור כלל—שיטת הפרמ"ג. וזה מיוסד על שיטת ר"ח (שאדה"ז אזיל לשיטתי' ובעי ג' להתירא, ביד, אומ"פ, ולאחר) ותוס' (שם), וז"ל: "יכן פי' ר"ח דבאוכל מתוך אוכל שייכא ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול דאנתו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע בירושלמי..." שגם בבורר אוכל מתוך אוכל, אסור רק כששוויה אנפשיה א' מב' המינים (שרוצה בו) לאוכל והשני (שאינו רוצה בו) לפסולת. וגם לסברת הרב טברדוביץ' במאמרו שם, שאדה"ז אסור בורר משום תיקון האוכל (וכבר קדמו לו בהסבר זה ביסוד שיטת התוס' בשם ר"ח, וכדלהלן), אתי שפיר, שהרי כשאינו רוצה בא' מהם דווקא, אין כאן שום תיקון אלא הפרדה בעלמא, ולא שייך בזה כלל איסור בורר.

אמנם, גם האגלי טל במלאכת זורה ס"א סק"ב מסיק מהירושלמי נגד התוס', שלא הזכיר כלל שדווקא כשרוצה במין א', "אלא סתם משמע דלעולם הבורר מין א' מתוך מין אחר חשוב בורר". ומביא ראיה מהרמב"ם הנ"ל, ומתוספתא פט"ו ה"ט (מהד' ליברמן), וז"ל: "נתערבו לו פירות בפירות, בורר ואוכל כו'. בירור אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן... ה"ז חייב". ומדייק האג"ט, "ומשמעות אלו לעצמן ואלו לעצמן שרוצה בשניהם, לא שחפץ בא' יותר ואעפ"י חייב". אלא שכבר הסביר הגר"ש ליברמן תוספתא זו בטוב טעם בתוספתא כפשוטה שכאן מדובר ביותר מב' מינים—"שהרי בב' מינין גרידא, אם בירר את הא' השני מבורר מעצמו"—ולפיכך אין מזה ראיה, "משום שבורר כל מין ומין לחוד, ואילו הייתה כוונתו רק שלא לא-

מבוך סמיכה – עולם ההלכה נגיש לכל אחד

ולכן צריך לברור ביזו ותו שרוצה לאכלו לאלתר מתוך השני והיינו אוכל מתוך הפסולת ולא להיפך ואם בוררו ומניחו לאכלו לאחר זמן אפילו לבו ביום חיוב. עכלק"קוצ"ל מה סידר רבינו את ההלכה באופן הפוך (שלא כפי שאר פוסקים), שחילה (בסעי' ד') כותב שבאוכל מתוך אוכל, מותר לברור את מה שאינו רוצה – שהיא הפסולת (כשראו לאכילה שלא בדוחק) – ורק אח"כ כותב, בד"א במין א' אבל בב' מינים אסור? הרי לכאורה היה צריך לכתוב להיפך, תחילה לכתוב יסוד הדין שאסור לברור אוכל מתוך אוכל ורק אח"כ להבין שבמין א' לא אסור הוואיל ואינו בורר מין א' מתוך חברו, כדברי הרמ"א בהגהה, ולמה מביא את היוצא מן הכלל לפני הכלל?

ואו"ל שבה מדגיש **שבטעם לא קיים איסור בורר כלל באוכל מתוך אוכל**, אלא שבב' מינים, כשרוצה דווקא בא' מהם ואינו רוצה בהשני, הרי שוויו' אנפשי' א' מב' המינים (שרוצה בו) לאוכל והשני (שאינו רוצה בו) לפסולת (כנ"ל בהסבר דברי רבינו), אבל במין א' ה"ז לא שייך. וה"ה בב' מינים שאינו מודיעין א' מהם, אין כאן לא אוכל ולא פסולת. וגם בסו' מדגיש: "אבל כל שהוא מין אחד ... אינה נקראת ברייה כלל הוואיל והכל ראוי לאכילה ואין כאן פסולת ומותר לברור בכל ענין שירצה אפילו כדי לאכול לאחר זמן בו ביום...."

וממילא נהירים דברי רבינו, שפתח בסעי' ד ביסוד הדין: "אין איסור משום בורר אלא בבורר פסולת מאוכל או להיפך אבל אם בורר אוכל מאוכל אפילו אינו חפץ לאכול כלל אלא אחד מהם והשני נטול וזורקו אינו נקרא פסולת בשביל כך הוואיל והוא ראוי לאכילה...." ורק אח"כ בא לבאר היוצא מן הכלל, שבב' מינים דווקא כשרוצה בא' ולא הב', כבר אין לה זין של אוכל מתוך אוכל, ונעשה מין א' אוכל ומין ב' פסולת.

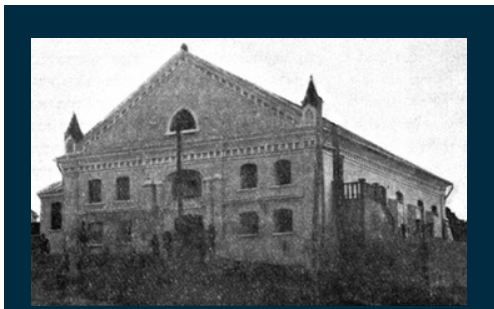
ובנוגע לקושייה הא' באג"ט, הרי אם רוצה במאכל א' לסעודה שלישית ולא רוצה במאכל ב' המעובר עמו, הרי שוויו' אנפשי' את מין הב' לפסולת, כפי שמסביר בשו"ע"ר.

ואין להקשות [7] על הנ"ל משוער' תק' סעי' י"ח, שכתב: "מותר לנקר בהמה ביו"ט ... לפי שהניקור אין בו מלאכה גמורה אע"פ שהוא בורר ומפריד אוכל מאוכל אין בכך כלום כיון שהכל מין אחד, אלא שהתורה אסרתו באכילה ואין איסור בורר שייך אלא בבורר ומפריד שני מינים זה מזה או פסולת מתוך האוכל שהו כעין בני מינים", ששם כל להדגיש שאין איסור בורר במין א' אא"כ פסולת ממש, וכל המג"א שם סקי"ב, "בדבר שהורר פסולת גמור או בב' מיני אוכלין אבל הכא הוא מין א' אוכל פסולת אלא אסור" הוא דרביע עליו", אבל מה שאסור לברור ב' מינים זמ"ז, היינו כשאינו רוצה בא' מהם ושוויו' פסולת אנפשי', וסומך על מ"ש כבר בסו' שיי"ט ששם מקומו, וכן דרך שו"ע"ר לסתום במקום אחר ולסמוך על מה שפירש בסוגיא בדוכתא.

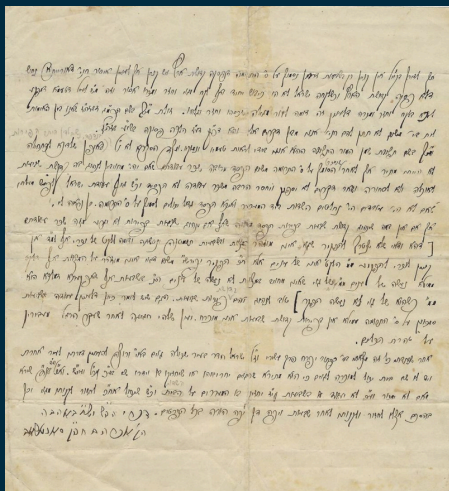
ובשבת חלכה (פסק) פ"ב ביאורים אות כ' רצה להוכיח שאדה"ז ס"ל כהביה"ל (מסע' י"ח: "ולכן מותר לקלוט שומן הצף על פי החלב שקורין (שממטענ) מלמעלה וכשיגיע ממוך לחלב יניח קצת ממנה עם החלב והוא ששומן זה צריך לאכלו בו ביום אבל אם אינו צריך לה אסור לטרוח משבת לחול". הרב פרקש רצה להוכיח מזה שאדה"ז אסור להפריד ב' מיני אוכל. אמנם, הרואה יראה שגם הפרמ"ג יודה שאסור בכגו"ד, שהרי מדובר שאינו רוצה את החלב לשבת (שאל"כ, למה יהיה אסור משום חננה), וא"כ החלב הוי פסולת. ולא זו אף זו, שלכאורה מוכח לומר שמדובר שהחלב הוא פסולת גמורה אחרי שהפרידו ממנו את השומן, שאל"כ לכאורה יהיה קשה מה שהקשה התתל"ד שם, שחלב ושומן הם מין א' והרי קיי"ל שאין בורר במין א' אלא לכאורה מוכח לומר שמדובר בפסולת גמורה, וזה אסור אף ממין אחד. בכל אופן, איך שלא יהיה, פשוט שא"א להביא אסור נגד הפרמ"ג מדין שאף הוא ס"ל כן.

ועוד יש לדון בדין ע"פ השיטות השונות במהות מלאכת בורר,

שנגענו בהם לעיל במו"מ בדברי הרב טברדוביץ', דהנה יזוע הדיון למה לא אמרנו בבורר שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולאחר כמכה אופנים, ותלוי באם מלאכת בורר היא בתיוקן האוכל, כפי שיטת הרמב"ם (שבת ק"ז ע"א, הובא בתוס') ביאור בר"ן (שם) וכפי שמסביר בטוב טעם הישועות יעקב הידוע (שי"ט סק"א), או שהוא דין בפסולת בהפרדתו וסילוקו, שהיא שיטת בעה"מ (שבת ל"ז ע"ב), ואף שלשיטתו הוי משאצ"ג, אלא שס"ל שבורר וזורה היתו יוצאים מן הכלל שבמשאצ"ג פטור.

בית מדרשו של האבני נזר בסאבטטוב

חתימת כתב יד קדשו של האבני נזר על תשובתו המפורסמת בענין היתר המכירה בטימיה כתובה ע"י בנו הגה"ק בעל ש"ם מיטמואל.

אלא שבמי טל חידש שבטעם שיטת הרמב"ן היא שיטה שלישית, שהמלאכה היא בעצם מעשה הפרדה, ואינה מלשאצ"ג מכיוון שיש לו צורך בזה, ומסיק שם שהיא היא שיטת חזקי' בירושלמי שרבי יוחנן פליג עלי', (ומסביר שם שרש"י לא גרס דתלמודא דילן שני מיני אוכלין, ושכן ס"ל כרבי יוחנן, ואכמ"ל), ובעצם נראה שהרמב"ם ס"ל כשיטה זו (וכן משמע שהבין הביה"ל בשיטת הרמב"ם), ולכן בבורר אוכל מתוך אוכל, לא מצריך לברור את זה שרוצה לאלתר, אלא משמע מדבריו – וכן הוא במחבר – שיכול לברור את מה שאינו רוצה ולהניח בתנאי שאוכל את הנשאר לאלתר.

אלא שהרמב"ם אזיל לשיטתי' דמחייב במלשאצ"ג, אך לדין דקיי"ל כר"ש דפטור והכי ס"ל להרמב"ן, צ"ע ביסוד שיטתו לפי ביאור המי טל, שהרי בכל משאצ"ג יש בא' איזה צורך. הרי במכה פשוט להגמי' דלר"ש לא יהיה חיוב אי"כ צריך לפתילה (שבת ל"א ע"ב) או לפחם (מ"א ע"א). ולפי הנ"ל יש להקשות, ודלמא ס"ל לר"ש שמלאכת מכבה הוא במעשה הכיבוי שהוי צורך גודל כפשוטו? אלא ש"מ שפשוט להש"ם דלר"ש אינו חיוב אלא במתקן בגוף הדבר שנעשית בו המלאכה, וכתיווין רב המנוגא ואיתמוקא רב אדא בר אבהה שם (ל"א ע"ב), "דבההיא אפי' ר"ש מודי, דקא מתקו מנא", וזהו הפירוש במושג מלשאצ"ג.

בכל אופן, הרי גם לשיטה זו שמהות מלאכת בורר הוא לא דין באוכל או בפסולת, אלא בעצם פעולת ההפרדה, הני מילי כשמפריד בין אוכל ופסולת, אך כשאין כאן גדר אוכל ופסולת כלל, תו לא עביד מידי וכשם שפשוט שאין שום איסור בהפרדת אוכלים למנות קטנות יותר, וליכא שם בורר כלל בפעולה כזאת.

עכ"פ, נחזור לענייננו. בביה"ל הנה תחילה כתב לפי שיטת הרמב"ם, אך במהשך (בד"ה אוכל מיד) הביא את הישועות יעקב שבורר אוכל מתוך אוכל, אין שום צד חיוב מה"ת, שהוי משאצ"ג, אלא שחולק עליו ומסיק שבורר ב' מיני אוכל, הרי הוא מיפה את שניהם. אך לכאורה ה"ז חידוש עצום שאינו מוכרח. וכי איזה תיקון יש באוכל בזה שמפריד ב' סוגים? ואיפה ראינו מלאכת בורר בזה שרק מיפה את האוכל? הרי יותר מזה התירו בדין נקיא ויין צלולים ובדין עלים מעופשים שאין איסורם אלא מדרבנן, ולשיטת הביה"ל לא מובן למה לא יהיו שניהם אסורים מה"ת. וכן לא זכיתי להבין את קושייתו על דברי הישועות יעקב ע"פ דברי הרא"ש, ואכ"מ.

המורם מכ"ז, באם כנים דברינו, שלשיטת אדה"ז, אין שום חשש כלל במיין אוכלים או כלים כשאינו צריך לאף אחד מהם ואינו מעדיף אף אחד מהם, אלא רוצה להניחם במקומם הראוי להם, כמיון סכ"ים אחרי השטיפה, וה"ה כשצריך לשניהם אלא רוצה משום מה שיהיו נפרדים, זה מזה (לדוגמה, אם רוצה להגיש ממתקים בצבעים שונים ורוצה להפרידם בצלחת עבור היופי).

ושתיקת הפוסקים בזה"ש [8], עד אחרוני האחרונים, אומרת דרשני, שהרי אף שלא ראינו אינו ראינו, בכגו"ד, הרי לשיטת האוסרים, באם לא נזהרים בזה עוברים בכל שבת בעשרות איסורי חטאת ר"ל, וכי תעלה על הדעת ששום פוסק לא יזהיר על זה? וראה בשו"ת תשובות ונהגות ח"ב סקפ"ה שהרגיש בזה (למרות שפסק לאסור).

ולמעשה, י"ד הגה"ח הר"ר מיכאל אבישיד שליט"א, מגדולי רבני אנ"ש, הורה להיתר גמור.

ואף מי שירצה להחמיר ולחשוש לשיטת הביה"ל, הרי בוודאי ראוי לסמוך בלי שום פקפוק על תשובת המנחת אלעזר ח"ג סמ"ב (וידוע יקר ערכו בעיני רבו"ח) בנוגע למיין אותיות הדפוס, שכשלוקק קמא קמא מכל הבא לידו, ושם אותם אחד אחד במקומם, ואין כאן אוכל ופסולת, [9] אין בזה משום בורר כלל (ודלא כהגרשז"א ושבה"ל וחוט השני' [10], שהתירו רק באם שם אותם במגירה מיד אחרי השטיפה וכדומה, אך לא להגביה מכל הבא ליד בכדי להניחו במגירה המיוחדת [11]).

אמנם, חשוב מאוד להדגיש שכל ההיתר הוא אך ורק באם חפץ בב' המינים באופן שווה למרי (או שאינו חפץ באף אחד מהם, לדוגמה במקומות שמחייבים להפריד סוגי הזבל (בלי ליכנס לשאלות של מוקצה ועוד), אך אם יש איזשהו עדיפות לא' המינים – כגון אם צריך את המזלגות שיהיו זמנים לסעודה שלישית ומפרידם משאר הסכ"ים – הרי זה בורר מה"ת, ודברים האלו הם כהררים התלויים בשערה. ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה ונזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

[1] מאמר זה מיוסד על מה שכתבתי בקובץ העיוב"ב אה"ת גל' א'רלב ע' 144. אחרי כתיב זאת, העירני ח"א שר כדמיני בעיקר הדברים הגה"ח הר"ר חיים גרשון שטיינמעץ שליט"א בקובץ הנ"ל גל' תשמח ע' 69, אלא שהתחבט אם אפשר להיתר משום קושיא אחרת ששנדון בה בהמשך.

[2] בשו"ת יביע אומר ח"ה א"ח סל"א ז' בנושח זה באריכות גדולה, ומסיק להיתר לכתחילה למיין את הכלים על יסוד כמה נפתינס, אך חלק מהם בורר שהם לא לפי שו"ע"ר, ולדידן אין ראוי לצרפם, ונדון כאן לפי שו"ע"ר.

[3] בביאור דברי הביה"ל כתבו כמה שס"ל שהרמ"א בא להחמיר כשיטת תוס', אבל אין הוכחה שדוחה שיטת הרמב"ם אף בקלומא, אבל 1) אין שום רמז שהרמ"א חושש להרמב"ם (אף אם נניח שלמד כן בדעת הרמב"ם), 2) בוודאי א"א לומר כן בשיטת אדה"ז, שהרי יואר את כל מהות המלאכה אך ורק לפי תוס', ואם היה חושש להרמב"ם לחומרא, ה"ל לפרש ולא לסתום.

[4] וכן הוא ע"פ פנימיות התורה, שמלאכת בורר הוא משום שבשבת לא שייך עבודת הביוורים לברר את הרפ"ח ניצויצו מהקליפות וכו', להפריד הטוב

The Halachos of Ribbis: Fundamentals

The Prohibition of Ribbis

The Severity of the Prohibition

The Tur (Y.D. 159) begins his discussion of the laws of ribbis by saying "M'od m'od tzarich adam lizaher b'ribbis" – "a person must be very, very careful not to transgress the laws of ribbis". Lending money with interest is a profitable way to make an income and an accepted practice in society. Furthermore, the lender could excuse himself by claiming that the borrower is happy to pay interest in order to receive a loan. Therefore, the Tur warns us to be "very very careful" to avoid transgressing this prohibition.

One who lends with interest can transgress up to six Torah prohibitions, and anyone involved with the loan, including the witnesses, the scribe, the guarantor, and even the borrower himself, is guilty of various Torah prohibitions (Bava Metzia 75b). This may include a lawyer, a broker, a notary public, and even office workers who help facilitate the deal.

Ribbis Agreements

The mere signing or consummating an arrangement involving ribbis is prohibited, even if no ribbis is ultimately collected (Bava Metzia 62a). Therefore, before signing or facilitating the signing of any written agreement between Jews, one must ensure there are no clauses that might be considered ribbis. If one has any doubt about a document's terms or language, he should consult with a rav who is well versed in the laws of ribbis before proceeding. If a prohibited arrangement was agreed upon, the contract must be destroyed and no ribbis may be collected (Y.D. 161:11).

If the agreement is being signed merely for legal reasons, but the borrower and lender clearly have no intention of charging ribbis, it would be permitted to sign such a document. Still, it is best to write up a separate document which clearly states that the clause was put into the loan document for legal reasons only, and that no ribbis will actually be charged. Similarly, if necessary [as is the case in Eretz Yisrael] one may contract with a Jewish-owned utility whose agreement contains ribbis clauses for late payments, as long as the user always pays on time so as not to be in a position where he would have to pay ribbis.

Lending and Borrowing from a Non-Jew

Ribbis is only prohibited between Jews. If either the lender or borrower is a non-Jew, there is no prohibition of ribbis. [This may not apply if any of the other parties, such as the guarantor or partner, are je-

wish, see below.] Furthermore, an interest-free loan to a non-Jew is considered like a gift and is only permitted in instances where the prohibition of lo sichaneim would not apply.

According to some contemporary Poskim (Bris Yehuda. See Chut Shani who permits it in all cases), if one lives in a city where most commerce is between Jews, it is preferable to avoid lending to non-Jews, even with interest, if it is not necessary for his basic income. Even according to these Poskim, it is permitted to accept ribbis d'rabbanan from them, such as by putting one's money in a non-Jewish bank which pays interest.

החזן איש

Lending to a Mumar

A Jew who is considered a mumar (renegade), such as one who is mechalleh Shabbos publicly, is in some respects treated as a non-Jew in halachah (Avoda Zarah 26b, Tosafos s.v. Ani).

It is important to note that borrowing money with ribbis from a mumar is definitely prohibited. Since he is a Jew, he is prohibited from accepting ribbis; therefore, if a Jew were to pay him interest on a loan, he would transgress lifnei iver, facilitating a prohibition.

However, there is a dispute among the Rishonim as to whether it is permitted to lend money with ribbis to a mumar. The Shulchan Aruch (Y.D. 159:2) rules that it is permitted, but the Rema says that it is preferable to be stringent if possible. According to some Poskim, one may be more lenient to lend with interest if the mumar is not associated at all with the religious community, thus making it very unlikely that his children will return to Torah (Shach ibid).

The Poskim point out that in order to avoid any issue, one should not lend money to a mumar altogether, because if it is permitted to accept interest from him, then one would be required to do so, as mentioned above with lending to a non-Jew. If one must lend money to a mumar, it would be best to get him to sign a heter iska, which permits lending with interest according to halachah. If even that is not possible, one may rely on the majority of Rishonim who permit lending to a mumar with interest (Igros Moshe Y.D. 3:39).

Today's Secular Jews

It is a matter of debate whether the secular Jews of today are in the category of mumar. The Chazon Ish (Y.D. 1:6) famously says that most secular Jews today are in the category of tinokim shenishbu, those who are incapable of being aware of Jewish practice, rather than mumarim. One who had no way of learning anything about Judaism is not considered a mumar. The Chazon Ish held that although today's secular Jews may have been raised near a religious Jewish community, since they grew up with constant provocation and propaganda against religion, it is considered as if they had no chance of learning from the nearby religious Jews and they are therefore categorized as tinokim shenishbu, until they are exposed to enough proper outreach. According to his opinion, it is forbidden to lend money to secular Jews with ribbis. Rav Moshe Feinstein (Ibid) and many other contemporary Poskim disagree and do consider most secular Jews in our times to be mumarim.

Lending to a Corporation

Several Acharonim, including Rav Moshe Feinstein (Igros Moshe Y.D. 2:63), propose that the Torah only prohibits charging interest on loans that create a personal liability. A loan that does not create any personal obligation on the borrower, such as those taken by an LLC (limited liability corporation), is a loan that is not subject to the laws of ribbis according to halachah. Consequently, even a Jewish-owned legal entity may borrow money with interest, provided that there is no personal obligation on the borrowers, even as a guarantor. However, a Jewish-owned LLC may not lend to a Jew with interest, because the borrower would be personally obligated to repay the loan and all the laws of ribbis would apply. However, many other Acharonim reject this leniency, and argue that it should not be relied upon, even for ribbis d'rabbanan, unless other mitigating circumstances apply (Minchas Yitzchak 3:61).

In partnership with Bais Haavad's Yorucha Program
To learn more about Yorucha visit yorucha.org

A Clinician's Guide to Shabbos in Scrubs (Part 1)

When discussing Shabbos in healthcare settings, the conversation typically centers around Shemiras Shabbos—how to navigate and minimize violations of the melachos of Shabbos. The focus is often on avoiding prohibitions rather than embracing the sanctity of the day. However, this week's parsha remind us of the broader essence of Shabbos: "Zachor es yom hashabos"—Shabbos is not only about avoiding work but also about positive mitzvos, and observances that define its holiness.

There are four halachik elements to observing Shabbos: two from the Torah and two from Divrei Kabalah (neviaim). The first is the Torah's mandate of "Shamor" or "Shmirat Shabbat," which involves refraining from prohibited halachik work (melachot). The second "Zachor," or remembering Shabbat, is another Torah commandment, celebrated through the remembering of Shabbos throughout Tefila, Kiddush, and Havdalah. The last two elements are the precepts of honoring Shabbos (Kavod) and enjoying Shabbos (Oneg).

1. Preparing for Shabbos: Showering and Dressing the part for Shift

The obligation of honoring Shabbos (Kavod Shabbat) is in the preparation for Shabbos. The Shulchan Arukh teaches that the basic components of Kavod Shabbat are washing one's face, hands, and feet in hot water before Shabbos. The Rama extends this practice to include bathing the entire body (OC 260:1). In modern times, the Mishnah Berurah highlights that our enhanced daily hygiene allows us to fulfill this component of Kavod Shabbat by simply washing our face and hands (260:4). Therefore, clinicians working during Shabbos onset should try to wash their face and hands with hot water shortly before Shabbos comes in.

Dressing for Shabbos

The Gemara teaches that Shabbos attire should be distinct from weekday clothing. The Shulchan Arukh echoes this, urging the selection of finer clothes for Shabbos. The Mishnah Berurah (262:6) rules that this practice applies even when one is alone or away from family and community, as the attire is a personal reflection of the spirit of Shabbos. For healthcare professionals in the hospital, this does not necessitate traditional Shabbos clothing but can be as simple as choosing a professional outfit or accessory considered

superior to regular wear while adhering to the hospital's dress code. Even in surgical specialties where hospital scrubs are mandated, effort should be made to include a distinctive accessory for Shabbos.

2. Lighting Shabbos Candles

The second positive aspect of Shabbos observance is oneg Shabbos (literally enjoying the Shabbos). Halchikilly, one of the key applications of this is in the lighting of candles, which sets a peaceful ambiance and is an obligation for both men and women. One who is married may have their spouse light candles at home and say the blessing, which releases them from the obligation to light candles themselves. If one's family is not home or one does not have a spouse, it would be ideal to find a way to light in the hospital in a place such as an on-call room that is your private residence for eating and sleeping for the night.

הגרסי"א בקול תורה תשל"ח

Due to fire safety regulations, lighting a fire in a hospital is prohibited; the accepted practice is to use electric lights. Some opinions hold that one can use a brocho on electric lights, while others recommend lighting them without a brocho. Whether a brocho is made or not, Rav Shlomo Zalman Auerbach ruled that it is preferable to use an incandescent battery-powered light as it is most halachikly analogous to a candle. However, some authorities also hold that the use of non-battery-operated electric candles is also acceptable. As these rulings are a matter of debate, we recommend consulting with your personal Rabbi.

3. Making Kiddush in the Hospital

The third positive commandment of Shabbat is zechirat Shabbat, which is a mandate to remember and verbally acknowledge the significance of Shabbat formalized by Chazal by reciting the Kiddush over a cup of wine. Although Kiddush is a time-bound mitzvah, both men and women are equally obligated as it is considered a core element of Shabbat observance. Once Shabbat begins, neither men nor women should eat or drink anything, including water, before reciting or hearing Kiddush.

Kiddush should be recited using a kiddush cup as an added respect for the mitzvah if possible. While disposable cups are permissible according to most Poskim, a non-disposable cup is preferred. Clinicians on shift should make Kiddush on nonalcoholic grape juice. If grape juice is unavailable, there are specific alternatives for Friday night and Shabbos day kiddush, including the use of bread, cake, or important drinks (chamar hamidina) according to specific guidelines. For Friday night, in the absence of grape juice, the next best option is to use two whole loaves of bread (as will be described shortly) or even a piece of bread if loaves are not available (Shulchan Aruch OH 272:9; Mishnah Berurah 274:2). In the absence of bread, Kiddush can be made over cake or cookies made from wheat, barley, rye, oats, or spelt that one should intentionally eat enough of to wash one's hands for (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:7). If none of these options are available, an important drink (chamar hamidina) such as fruit juice may be used (Lev Avraham 14:23). If for whatever reason one missed Friday night Kiddush but can do it Shabbat morning, recite the evening Kiddush without the "Vayechulu" passage (Shulchan Aruch OH 271:8; Shemirat Shabbat Kehilchatah 40:57).

The decision tree for Shabbat morning Kiddush is different. If wine or grape juice is unavailable, one should go straight to use natural fruit juice, (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:9), and only then bread or cake or cookies (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:11). How to Make Kiddush over Bread: When making Kiddush over bread, wash hands first, recite the Kiddush while covering and holding the bread, then uncover and say "Hamotzi Lechem Min Haaretz" instead of "Borei P'ri Hagafen," and finish the Kiddush with the bread covered again (Shemirat Shabbat Kehilchatah 53:15).